

Projectverslag

Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid Midden- en West-Brabant

Ingrid van Gool
Tilburg, augustus 2017

Samenvatting

Het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft middelen beschikbaar gesteld om tot een andere, getransformeerde jeugdbescherming en jeugdreclassering te komen, die past binnen het nieuwe jeugdzorgstelsel. In Midden- en West-Brabant worden deze middelen ingezet om een Wijkgerichte aanpak kindveiligheid te ontwikkelen. Deze middelen zijn bekend onder de term "SWING-gelden". De uitvoerders van de jeugdbescherming en jeugdreclassering (gecertificeerde instellingen) werken binnen zes gemeenten, in het kader van het project anders en intensiever samen met de wijkteams, om de hulp aan gezinnen met veiligheidsrisico's te verbeteren. Het project loopt van 1 juli 2015 tot 1 juli 2017.

Wijkgerichte aanpak kindveiligheid

Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat opvoeding en ontwikkeling van een jeugdige baat hebben bij ondersteuning van het sociale netwerk. Met de decentralisaties van onder andere jeugdzorg naar de gemeenten wordt nadruk gelegd op het benutten van eigen kracht en het sociaal netwerk, en het verbeteren van de kwaliteit van hulp. Een wijkaanpak kan dit uitgangspunt ondersteunen: het veilig opgroeien van kinderen in hun eigen omgeving en daarbij het benutten van de mogelijkheden en de krachten dichtbij de jeugdige, in de wijk.

Zeker als het gaat om veiligheidsvragen is samenwerken belangrijk. In de praktijk blijkt dit echter niet altijd vanzelfsprekend te zijn. Daarom hebben in de projecten medewerkers van de wijkteams¹, Gecertificeerde instellingen (GI), Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, ervaringsdeskundigen en andere ketenpartners intensief met elkaar samengewerkt om de begeleiding aan gezinnen te verbeteren.

Het project is uitgevoerd op een moment dat de gehele jeugdbeschermingsketen in beweging was. De medewerkers van de verschillende organisaties waren zoekende naar een optimale invulling van hun nieuwe rol na de transitie. In deze context waren de taken en posities nog niet geheel duidelijk. In die dynamische omgeving was er ruimte om te experimenteren met nieuwe samenwerkingsverbanden.

Voor cliënten heeft het project positieve resultaten opgeleverd. De medewerkers zijn enthousiast geworden over de werkwijze.

Werkwijze

De medewerkers van diverse instellingen werkten binnen hiervoor gevormde projectteams, intensief samen in de begeleiding van gezinnen. Deze afstemming werd ondersteund door reflectieve

¹ In deze notitie wordt gesproken over wijkteams. In plaats hiervan kan ook lokaal team, Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) of sociaal wijkteam gelezen worden.

bijeenkomsten, Methodische Leerbijeenkomsten (MLB) genaamd. Hierdoor leerden de medewerkers elkaar beter kennen en elkaars expertise (toegevoegde waarde) in te zetten en te benutten.

De werkwijze is gebaseerd op 3 uitgangspunten:

1. *wijkteams zijn de spil in de zorg aan gezinnen.*

Bij onveiligheid voor kinderen door de opvoedingssituatie, kan het wijkteam een beroep doen op andere partners in de jeugdbeschermingsketen. Zo kan er bijvoorbeeld al vóór een ondertoezichtstelling een beroep gedaan worden op de GI. Deze instelling voegt in om te helpen met het herstel van de veiligheid en weer uit als de opvoedingssituatie veilig is. Gedurende deze inzet van de GI blijft het wijkteam actief in het gezin.

2. *Het creëren van een doorgaande lijn in begeleiding van het gezin.*

Geen stagnatie in de ondersteuning doordat een organisatie het dossier sluit en een andere het daarna weer opstart, maar het in- en uitvoegen van toegevoegde waarde van professionals of niet-professionals. Op maat en met continuïteit voor het gezin.

3. *Er bestaan geen sjablonen voor goede hulpverlening, wel richtlijnen.*

Iedere situatie vraagt om een eigen oplossing die veelal bestaat uit een combinatie van verschillende methoden. Dit vraagt om flexibiliteit en een reflectieve praktijk.

Het project was niet gericht op de ontwikkeling van nieuwe methodieken, maar op het realiseren van een goede verbinding tussen reeds ontwikkelde methoden binnen verschillende werkvelden.

Resultaten

De verbinding tussen de verschillende organisaties, is in het project beter tot stand gebracht. In een jaar tijd is ervaren wat dit voor de hulpverlening oplevert. Het project richtte zich primair op een goede verbinding tussen de inzet van het wijkteam en de GI. Deze verbinding is in nauwe verbinding met de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis gecreëerd.

De belangrijkste bevindingen zijn:

- **De werkprocessen zijn binnen de projecten beter afgestemd**

Door intensief met elkaar samen te werken, hebben medewerkers elkaar beter leren kennen.

Dit heeft er voor gezorgd dat men ook de mogelijkheden van de andere organisatie beter kent, en weet wat de toegevoegde waarde van de ander is in de ondersteuning van gezinnen met opvoedingsproblemen. Dit komt de kwaliteit van de ondersteuning aan deze gezinnen ten goede. Binnen alle projecten worden het samenwerken en de korte lijnen positief gewaardeerd.

- **Samen met het gezin**

Door de gecombineerde inzet van de hulp komt de *vraag* van het gezin meer centraal te staan. Niet het werkproces van de instelling staat centraal, maar de vraag van het gezin. Op maat wordt samen met het gezin bepaald wat er nodig is om de onveilige opvoedsituatie op te heffen. Door de gecombineerde

inzet ontstaan meer mogelijkheden voor ondersteuning aan het gezin en krijgt de professional meer handelingsalternatieven.

- **Onveiligheid wordt eerder geconstateerd en er wordt eerder adequaat gehandeld**

Door de medewerkers van de wijkteams is veelvuldig gemeld dat men zich na een jaar samenwerken meer toegerust voelt om signalen van onveiligheid op te pakken, deze op een goede manier bespreekbaar te maken en samen met het gezin te handelen. Men weet ook beter het juiste moment te bepalen wanneer andere hulp aanvullend ingezet moet worden.

- **Bij intensieve samenwerking is minder vaak en minder lang gedwongen hulp nodig om veiligheid te herstellen**

Naar het verband tussen dit project en het aantal maatregelen en de duur hiervan is geen onderzoek gedaan. De projectperiode was te kort, de overige veranderingen binnen de jeugdhulp te groot en de doelgroep te klein om betrouwbare verbanden te signaleren. Wel is door de medewerkers van de projectteams aangegeven dat men opvallend veel vaker voor de aanvraag van een maatregel al de medewerker van de GI betrok en dat dit regelmatig leidde tot het herstel van de veiligheid in het vrijwillig kader, waar anders een maatregel aangevraagd zou worden. Ook werd regelmatig genoemd dat door de kennis van de mogelijkheden van het wijkteam, in combinatie met een ondersteuningsmogelijkheid door de GI in het vrijwillig kader, een maatregel eerder dan voorheen afgerond kon worden.

- **De mogelijkheden en krachten in de wijk worden beter benut**

Een belangrijke opdracht aan de projectteams was het zoeken naar betere benutting van de krachten van het gezin, het sociale netwerk en de wijk bij het oplossen van opvoedingsproblemen.

Door met het gezin doelen te formuleren en het gezin in staat te stellen zelf te benoemen wat nodig is om deze doelen te realiseren, wordt een groter beroep gedaan op de mogelijkheden van het gezin en de omgeving. De hulpverlening ondersteunt hierbij, op maat, op verzoek van het gezin, en toetst.

Niet alle mogelijkheden van de wijk zijn in de projecten al benut. Wij adviseren om aansluitend op dit project nog gerichte activiteiten hiervoor uit te voeren.

Doorontwikkeling wijkgerichte aanpak

In de projecten is een goede basis gelegd voor een Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid. Belangrijke eerste resultaten op dit gebied zijn behaald. Voortbouwend hierop kan de aanpak in de komende jaren verder verbreed en verdiept worden. Op andere plaatsen in het rapport worden hierover voorstellen gedaan.

In beide betrokken regio's, dus zowel in Midden als West-Brabant is (mede naar aanleiding van de resultaten van dit project) besloten een vervolg aan deze wijkgerichte aanpak te geven, door het niet alleen te beperken tot de zes projectteams, maar als werkwijze binnen de hele regio in te voeren. We zijn blij dat hiermee een vervolg gegeven wordt aan deze perspectiefrijke ontwikkeling.

Inhoud

Samenvatting.....	2
1. Het project.....	6
1.1 Concrete producten gerealiseerd in het project.....	6
1.2 Beschrijving inhoud van de producten.....	6
1.3 Realisatie van beoogde producten.....	7
1.4 Ontwikkeling werkwijze m.b.v. cliënten en professionals	7
1.5 Gegevensverzameling en duiding	8
1.6 Gegevensverzameling over andere indicatoren	9
2. Resultaten	10
2.1 Samenwerking.....	10
2.2 Wijze van aansluiten	10
2.3 Resultaten voor cliënten en professionals	11
2.4 Bouwstenen.....	17
2.5 Succesfactoren en belemmerende factoren	18
2.6 Belang voor kwaliteit en effectiviteit van de jeugdbescherming.....	20
3. Afsluiting.....	21

1. Het project

In dit hoofdstuk beschrijven we aan welke producten het project opgeleverd heeft en of dit volgens plan gerealiseerd is. We geven tevens aan op welke wijze de producten tot stand zijn gekomen. In het volgende hoofdstuk staan we stil bij de inhoudelijke resultaten van het project.

1.1 Concrete producten gerealiseerd in het project

1. Beschrijving werkwijze Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid
2. Kwalitatief wetenschappelijk onderzoek naar een Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid
3. Projectverslag (dit verslag)
4. Implementatiewijzer

1.2 Beschrijving inhoud van de producten

Beschrijving werkwijze wijkgerichte aanpak kind veiligheid

In de wijkgerichte aanpak met betrekking tot kindveiligheid onderscheiden we 3 fasen:

- Samenwerking van professionals in de wijk.
- Benutten van krachten in de wijk (dus ook niet-professionals) om tot een veilige opvoedingssituatie te komen.
- Wijkgericht werken kindveiligheid om onveilige opvoedsituaties te voorkomen.

Dit project richtte zich op de eerste fase en heeft bouwstenen opgeleverd voor de volgende fasen. Op basis van de ervaringen binnen dit SWING project worden adviezen geformuleerd m.b.t. de realisatie van een volledig wijkgerichte aanpak.

Kwalitatief wetenschappelijk onderzoek naar de Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid

In samenwerking met de Academische Werkplaats Jeugd (Tranzo/Universiteit van Tilburg) is een kwalitatief wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd met de volgende eindproducten:

- Onderzoeksverslag van de resultaten van het kwalitatieve onderzoek
- Wetenschappelijke publicatie.

Projectverslag

Beschrijving van het project: opzet, uitvoering en bevindingen / resultaten.

Implementatiewijzer

In de implementatiewijzer staan richtlijnen voor de inrichting van fase 1 van de wijkgerichte aanpak, uitgesplitst in vier onderdelen: voorbereiding – start – uitvoering – vervolg.

1.3 Realisatie van beoogde producten

Alle beoogde producten zijn gerealiseerd. De inhoud van het project is op twee onderdelen tijdens de uitvoering bijgesteld, namelijk:

- Er wordt een kwalitatief wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd naar de werkzame en niet-werkzame factoren van de wijkgerichte aanpak. Gezien de relatieve korte uitvoeringsperiode van het project is het niet haalbaar om daarnaast ook een betrouwbaar kwantitatief onderzoek te doen. De mogelijke effecten, zoals minder maatregelen en of uithuisplaatsingen, zijn in deze dynamische tijd niet vanzelfsprekend toe te schrijven aan het project. Daarom besteden we de beperkte onderzoektijd volledig aan een kwalitatief onderzoek.
- Het is binnen de korte projectperiode ook niet mogelijk om geredigeerde beschrijvingen van de verschillende benaderingswijzen voor de onderscheiden doelgroepen te maken. Tijdens de uitvoering van het project bleek dat niet de doelgroep leidend is in de aanpak, maar de samenwerking.

1.4 Ontwikkeling werkwijze m.b.v. cliënten en professionals

De werkwijze wijkgerichte aanpak kindveiligheid is door cliënten en professionals op de volgende wijze in de praktijk ontwikkeld:

Cliënten

In de projectperiode is in ruim 100 gezinnen door verschillende instanties intensiever samen gewerkt in het herstellen van veilige opvoeding. De resultaten zijn gebaseerd op deze praktijk. De ervaringen van cliënten zijn veelal via de projectleden geïnventariseerd.

22 cliënten zijn (ook) op een andere wijze bij de uitvoering van het project betrokken, namelijk:

- Een cliëntenwerkgroep (3 personen en 1 kwaliteitscoördinator) heeft tijdens het project gefungeerd als klankbordgroep. Een keer in de 2 maanden is er overleg geweest over de voortgang van het project.
Zij gaven feedback op het onderzoeksopzet en de vragenlijsten voor cliënten en hebben daarnaast hun bijdrage geleverd aan de workshops van de landelijke en regionale symposia en bij evaluaties van de projecten. Ze hebben een actieve inbreng gehad wat betreft inzet van ervaringsdeskundigen tijdens Methodische leer Bijeenkomsten (MLB's). Ook bespraken we met hen de resultaten van de aanpak en welke conclusies we hieraan kunnen verbinden.
- Cliënten zijn geïnformeerd over het project en zijn uitgenodigd om deel te nemen aan het onderzoek en de interviews. In totaal hebben 8 cliënten een vragenlijst geretourneerd.
- Met 2 cliënten heeft een uitgebreid interview plaats gevonden;
- en er is een focusgroepsgesprek met 6 ervaringsdeskundigen gehouden.

Grotendeels zijn de resultaatafspraken behaald. Het doel was om 96 gezinnen te volgen tijdens het project. Ervaringen van de gezinnen met de hulpverlening zijn niet door anderen dan de eigen hulpverleners met hen besproken (met uitzondering van 2 cliënten), ook niet in het kader van het

onderzoek. Wederom bleek dat de doelgroep moeilijk te bereiken is voor deelname aan een wetenschappelijk onderzoek.

Professionals

De resultaten zijn, conform projectplan, in samenwerking met veel professionals tot stand gekomen, vooral door een grote inzet van de projectmedewerkers. Dit waren:

- 24 uitvoerend medewerkers van Gecertificeerde Instellingen en wijkteams,
- 5 gedragswetenschappers van Gecertificeerde Instellingen,
- 5 projectleiders en
- 1 programmamanager.

Daarnaast zijn de beleidsmedewerkers van gemeenten en coördinatoren van de wijkteams actief betrokken geweest bij het tot stand komen van de resultaten door deelname aan diverse overleggen en evaluaties.

Ketenpartners

Ook ketenpartners zijn conform het projectplan betrokken bij het tot stand komen van de resultaten. Specifiek betekent dit dat:

- 12 medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en jeugdhulpaanbieders hebben deelgenomen aan de MLB's en evaluaties (gemiddeld 2 personen per deelproject).
- 100 bezoekers aan het Symposium "wijkgerichte aanpak Kindveiligheid" in september 2016 hebben hun ervaringen met ons gedeeld en gereageerd op de eerste resultaten.

1.5 Gegevensverzameling en duiding

Conform afspraken hebben evaluaties plaatsgevonden en is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd.

Cliënten:

- 10 cliënten hebben de vragenlijst m.b.t. wijkgerichte aanpak kindveiligheid geretourneerd.
- 4 ervaringsdeskundigen hebben deelgenomen aan de klankbordgroep.
- 6 ervaringsdeskundigen hebben deelgenomen aan een focusgroepgesprek (open uitnodiging).
- 1 meisje (doelgroep project) is geïnterviewd.
- 1 moeder (doelgroep project) is geïnterviewd.

De resultaten zijn opgenomen in het onderzoeksverslag en de beschrijving van de werkwijze.

Professionals en ketenpartners

De professionals hebben tijdens interviews, focusgroepsgesprekken, methodische leerbijeenkomsten en evaluaties hun ervaringen verteld. Ook ketenpartners hebben deelgenomen aan methodische leerbijeenkomsten en evaluaties. Deze informatie is verwerkt in het volgende hoofdstuk (resultaten), het onderzoeksverslag en in de werkwijze.

Concreet betekent dit:

- 24 projectmedewerkers van GI's en wijkteams zijn geïnterviewd door de onderzoeker.
- 5 gedragswetenschappers hebben deelgenomen aan 2 focusgroepgesprekken.
- Maandelijks hebben de projectleden, aangevuld met ketenpartners o.l.v. een gedragswetenschapper, na een MLB de werkzame- en niet werkzame factoren van de wijkgerichte aanpak benoemd.
- Tijdens 2 evaluaties (de eerste halverwege het project, de tweede op het eind) met de projectleden, ketenpartners (Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis), beleidsmedewerkers van gemeenten en coördinatoren van de betrokken wijkteams is de bruikbaarheid van de bevindingen van het project besproken.
- In een symposium zijn de ervaringen van alle projectmedewerkers (met andere belangstellenden) uitgewisseld.

1.6 Gegevensverzameling over andere indicatoren

Zoals eerder vermeld is er geen onderzoek gedaan naar kwantitatieve effecten (omvang van aantal maatregelen en duur hiervan) van het project.

2. Resultaten

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de inhoudelijke resultaten van het project. Deze resultaten zijn verwerkt in de beschrijving van de werkwijze Wijkgerichte Aanpak Kindveiligheid.

2.1 Samenwerking

Zoals vermeld richtte het project zich op de eerste fase in de ontwikkeling van een wijkgerichte aanpak kindveiligheid. In de projectaanvraag werden m.b.t. dit doel de volgende aspecten onderscheiden:

- Medewerkers van de wijkteams en de GI's ontwikkelen een gezamenlijke taal en hebben reële verwachtingen van elkaar.
- Er wordt gewerkt volgens het principe één gezin, één plan. Er zijn duidelijke afspraken over wie wanneer verantwoordelijk is.
- Kennis en expertise van de GI worden overgedragen aan medewerkers van de wijkteams en vice versa. Een belangrijk moment om van elkaar te leren betreffen de methodische leerbijeenkomsten.
- Effectief gebleken methodieken en benaderingswijzen, die nu in het kader van een (preventief) justitiële maatregel worden toegepast, worden doorontwikkeld, zodat zij ook toepasbaar zijn in het vrijwillig kader.

In het kader van het project is door de projectmedewerkers intensiever samengewerkt in gezinnen met onveilige opvoeding.

Deze samenwerking kreeg in ieder deelproject verdieping door maandelijks met elkaar te reflecteren op de hulp aan gezinnen waarin sprake was van een (dreigende) onveilige opvoeding. Daarnaast is op verschillende plaatsen de samenwerking gestimuleerd door een standaard afspraak over de aanwezigheid van de jeugdbeschermer in de locatie van het wijkteam gedurende enkele uren per week. Voordat we nader ingaan op de resultaten van deze inzet voor cliënten en professionals geven we eerst een beschouwing over de wijze waarop de aansluiting gerealiseerd is.

2.2 Wijze van aansluiten

- **Vorming van projectteams**

In het kader van dit project zijn in zes gemeenten projectteams gevormd. Deze teams bestonden uit minimaal 2 medewerkers van wijkteams en minimaal 2 medewerkers van de GI's. In het kader van de reflectieve praktijk werden deze teams uitgebreid met medewerkers van Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming. Binnen de teams is intensiever samengewerkt in de hulp aan gezinnen. Veelal vond deze samenwerking plaats als onveiligheid gesignaleerd werd (vooruitlopend op, en bij voorkeur ter voorkoming van een maatregel) en als de maatregel afgerond kon worden (en er toch nog ondersteuning voor het gezin nodig was). Alle teams werden ondersteund door een projectleider en een gedragswetenschapper van de GI.

- **Reflectieve praktijk**

Binnen de projecten zijn in het kader van verdieping en afstemming maandelijks methodische leer bijeenkomsten (MLB) georganiseerd. Op basis van een nauw omschreven methode werd aan de hand van een leervraag met betrekking tot een (geanonimiseerde) casus, onder leiding van een gedragswetenschapper van een GI, gereflecteerd op een optimale ondersteuning aan gezinnen. Hierbinnen werden de deelnemers uitgenodigd om op een oplossingsgerichte wijze te zoeken naar afgestemde in plaats van achtereenvolgende hulp.

Methodische Leer Bijeenkomsten worden breed ingezet binnen de jeugdbescherming in Nederland. Voor een beschrijving hiervan verwijzen we naar www.vanmontfoort.nl. In het kader van dit project is de opzet op enkele punten aangepast, namelijk:

- Een groter aantal deelnemende organisaties
- Een focus op de wijkgerichte aanpak
- De inzet van een ervaringsdeskundige (met behulp van een onderstuener) binnen 1 project.

- **Fysieke aanwezigheid op locatie en deelname aan casuïstiekbespreking**

In één locatie is er voor gekozen dat de medewerker van de GI standaard een dagdeel per week aanwezig was in de locatie en daarnaast periodiek aansloot bij casuïstiekbesprekingen. Er was hierdoor sprake van extra kennisoverdracht vanuit de GI naar de medewerkers van het wijkteam, en omgekeerd, omdat men elkaar vaker consulteerde.

2.3 Resultaten voor cliënten en professionals

Met betrekking tot de uitkomsten onderscheiden we:

1. **Wat heeft het project voor de cliënten opgeleverd**
2. **Wat heeft het project voor de professionals opgeleverd**
3. **Welke aandachtspunten zijn er voor het vervolg**

Ad 1: Resultaten voor de cliënten

In de projectopzet wordt het volgende doel benoemd:

In dit project staan het kind, het gezin en netwerk centraal. We gaan uit van de vraag wat zij nodig hebben om ervoor te zorgen dat het kind veilig kan opgroeien.

Op basis van de uitkomsten van de evaluaties en het onderzoek kunnen we concluderen dat het project bijgedragen heeft aan de realisatie hiervan. De belangrijkste conclusies zijn:

- **Samen met het gezin**

De projectmedewerkers benoemen de volgende resultaten:

Door de gecombineerde inzet van de hulp staat niet het werkproces van de instelling centraal, maar de vraag van het gezin. Werken aan vertrouwen in de hulpverleningsrelatie is van belang om weerstand te voorkomen dan wel bespreekbaar te maken. Op maat wordt met het gezin bepaald wat nodig is om de

onveilige opvoedsituatie op te heffen. Door de gecombineerde inzet ontstaan meer mogelijkheden voor ondersteuning aan het gezin en krijgt de professional meer handelingsalternatieven. Er is sprake van een *doorgaande lijn* in de hulpverlening, waarbij de *doelen* van het gezin centraal staan en de inzet van de instellingen afhankelijk is van deze doelen. Bij de doorgaande lijn is er geen stagnatie in de ondersteuning. Bij de start van een OTS gaan dezelfde jeugdzorgwerkers, die tot dan toe ondersteuning boden, verder met de hulp aan het gezin. Ook na afsluiting van een maatregel kunnen dezelfde personen blijven ondersteunen.

De keuzes worden samen met het gezin gemaakt en het gezin heeft daardoor meer invloed op de inhoud van de hulpverlening. Men constateerde in verschillende situaties meer acceptatie van gezinnen als er toch een jeugdbeschermingsmaatregel uitgesproken wordt (men wordt er niet door overvallen, duidelijk is dat alles geprobeerd is om dit te voorkomen). Daarnaast hoeven de gezinnen niet iedere keer opnieuw hun verhaal te vertellen. Ook moeilijke onderwerpen worden gezamenlijk besproken. Door dit open en samen te bespreken, is gegevensuitwisseling over het gezin tussen de betrokken instellingen geen vraagstuk.

- **De mogelijkheden en krachten van het gezin en de omgeving worden beter benut**

Een belangrijke opdracht aan de projectteams was het zoeken naar betere benutting van de krachten van het gezin, het sociale netwerk en de wijk bij het oplossen van opvoedingsproblemen. Dit is deels gelukt. Door met het gezin doelen te formuleren en het gezin in staat te stellen zelf te benoemen wat nodig is om deze doelen te realiseren, wordt een groter beroep gedaan op de mogelijkheden van het gezin en de omgeving. De hulpverlening ondersteunt hierbij, op maat, op verzoek van het gezin, en toetst.

Over het benutten van mogelijkheden van de wijk (ook gedurende de uitvoering van een maatregel) zijn door de projectleden veel goede voorbeelden genoemd, variërend van het vinden van een opvang voor een jeugdige in de wijk tot het benutten van de contacten van het consultatiebureau bij het creëren van veiligheid in het kader van een maatregel.

De mogelijkheden van de wijk kunnen nog beter benut worden, dan tot nu toe. Zoals al eerder vermeld is in het project invulling gegeven aan de eerste fase om te komen tot een wijkgerichte aanpak, in fase 2 en 3 zullen de mogelijkheden uitgebreid worden.

- **Deze inrichting van de hulp is duidelijk en efficiënt**

Cliënten zijn positief over de werkwijze. Doordat hulpverleners goed samenwerken, hoeft niet iedere keer de gehele voorgeschiedenis verteld te worden. Het samen in gesprek gaan heeft meerwaarde, het voorkomt dat het gezin het gevoel krijgt dat het besluit al is genomen voor het gesprek met hen is gevoerd. Inhoudelijk is er winst, omdat in gezamenlijke (overdracht)gesprekken met het gezin ook alle 'moeilijke' onderwerpen aan de orde komen (efficiënt en effectief). Door gezinnen wordt tevens aangegeven dat men het fijn vond dat nieuwe hulpverleners geïntroduceerd werden door vertrouwde hulpverleners, en dat plannen van aanpak op elkaar afgestemd werden (overigens heeft dit tot nu toe

nog niet geleid tot een vermindering van het aantal plannen, iedere organisatie werkt nog in een eigen format, hier valt nog veel winst in te behalen).

- **Gedwongen hulp kan soms voorkomen worden of eerder stoppen**

Dit effect wordt door alle projectteams een aantal keren genoemd. Door het invoegen van een medewerker van de GI in aanvulling op de ondersteuning door het wijkteam kan veiligheid in het vrijwillig kader hersteld worden, waar voorheen een melding bij de Raad voor de Kinderbescherming gedaan werd.

Doordat het wijkteam in samenwerking met de GI eerder positioneert, krijgen gezinnen een reëlere kans om de veiligheid in het vrijwillig kader te herstellen. De verantwoordelijkheid wordt terug bij het gezin gelegd. Het is volgens de projectmedewerkers dan wel belangrijk om in deze situaties alert te blijven op de risico's en goede afspraken te maken over de monitoring hiervan. In deze afweging kunnen MLB's een goede rol vervullen.

Ook wordt regelmatig genoemd dat de jeugdzorgwerker meer vertrouwen heeft in de ondersteuning door het wijkteam na een maatregel, waardoor men met meer vertrouwen de maatregel eerder af kon ronden. In deze laatste situatie kon de jeugdzorgwerker op de achtergrond aanwezig blijven en consultatie bieden indien nodig. Ouders waren hier positief over. Ze vonden het fijn dat de maatregel beëindigd kon worden en dat de jeugdzorgwerker beschikbaar bleef.

Ad 2: Resultaten voor de professionals

In de projectopzet wordt hierover vermeld:

We gaan ervan uit dat veilig opgroeien en bescherming van kinderen begint bij het gezin, in de wijk. Uitgangspunt is dat de transformatie ertoe moet bijdragen dat hulp en begeleiding van gezinnen zo laagdrempelig, lokaal en efficiënt mogelijk gebeurt. Hiervoor is een intensieve samenwerking in de keten nodig.

We kunnen op basis van de evaluatiegegevens concluderen dat de intensieve samenwerking tot stand is gekomen, de positieve resultaten hiervan zijn in de projecten waarneembaar. De projectleden noemen in dit verband de volgende effecten:

- **Elkaar en elkaars toegevoegde waarde kennen**

Door intensief met elkaar samen te werken, hebben medewerkers elkaar beter leren kennen.

Dit heeft er voor gezorgd dat men ook de mogelijkheden van de andere organisatie beter kent en daardoor weet wat de toegevoegde waarde van de ander is in de ondersteuning van gezinnen met opvoedingsproblemen. Dit komt de kwaliteit van de ondersteuning van deze gezinnen ten goede. Binnen alle projecten worden het samenwerken en de korte lijnen positief gewaardeerd.

- **Kennisoverdracht**

In de samenwerking is aandacht geweest voor kennisoverdracht van de GI naar het wijkteam. Medewerkers van wijkteams geven aan dat men door deelname aan het project een betere beoordeling kan maken van de veiligheid, beter heeft leren positioneren, en een reëlere verwachting heeft van de eigen mogelijkheden.

Ook de GI - medewerker heeft door de samenwerking geleerd. Onder andere door de aandacht voor andere zaken in de gezinnen waarin men al actief was (onder andere worden volwassenproblematiek en oudermishandeling genoemd) en meer zicht op de mogelijkheden van de wijk.

De jeugdbescherming heeft van dit project geleerd dat er binnen de sociale omgeving meer mogelijk is dan men van te voren dacht en neemt nu eerder met het wijkteam contact op om de mogelijkheden te bespreken. Ook om ruim voor afloop van een maatregel de inhoud van de vervolghulp te bespreken. Door medewerkers van GI wordt aangegeven dat deze kennisoverdracht leidt tot een verandering van de invulling van een maatregel.

- **Niet alleen**

Samenwerking betekent ook dat je er niet alleen voor staat. Die steun wordt vooral door de wijkteammedewerkers genoemd. Dit wordt in ingewikkelde zaken gewaardeerd. Misschien waren ze eerder 'omgevallen' als die ondersteuning er niet was geweest.

- **Efficiënt**

Het samenwerken met meerdere organisaties heeft volgens de projectmedewerkers zijn meerwaarde bewezen. Er is geen informatieverlies of stagnatie in de ondersteuning bij overdracht van een complexe zaak van het wijkteam naar de GI en ook niet als de Raad voor de Kinderbescherming onderzoek gaat doen of haar toetsende taak uitvoert. De verwachting vooraf dat door de intensievere samenwerking tussen wijkteams en de GI de keten effectiever wordt, is door de projectmedewerkers bevestigd.

In de praktijk is ook gebleken dat men nu elkaar sneller weet te vinden als een crisis in een gezin optreedt, die snel ingrijpen vraagt. In het verleden was het vaak een zoekplaatje wie hiervoor in de andere organisatie benaderd moest worden, nu is een rechtstreekse benadering via een mobiel nummer mogelijk.

- **De methodische leerbijeenkomsten zijn waardevol**

De leerbijeenkomsten zijn op de meeste (vijf van de zes projecten) plaatsen (na soms een wat moeilijke, zoekende start) een succes gebleken. Dit bevestigt de keuze voor de inrichting van de reflectieve praktijk. In de startfase kwam regelmatig de vraag naar voren of deze overlegvorm wel zinvol was, later hechtte men erg aan deze besprekingen en na afloop van het project is in iedere gemeente gekozen om hier op een of andere manier een vervolg aan te geven, ondanks de beëindiging van het project.

De deelnemers geven aan dat de wijze van voorzitten (een ervaren gedragswetenschapper met geloof in de methode) en het methodisch kader bijgedragen hebben aan het tot stand komen van een goede samenwerking. Bij deze bijeenkomsten waren ook regelmatig medewerkers van andere organisaties aanwezig, zoals van de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis.

De bijeenkomsten zorgden volgens de deelnemers voor een uitbreiding van de handelingsalternatieven voor de besproken casus, en - door de transfer van kennis en ervaringen - leverde het ook rendement op voor andere zaken. Dit hoeft overigens niet te gebeuren aan de hand van ingewikkelde casuïstiek (wat men in het begin van het project wel deed). Juist in de bespreking van de wat minder ingewikkelde casuïstiek was minder aandacht nodig om het probleem helder te krijgen en daardoor ontstond meer ruimte voor reflectie, kennisoverdracht en het zoeken naar andere vormen van samenwerking.

Door binnen de MLB's gericht te vragen naar de mogelijkheden van de wijk in de oplossing van de opvoedingsproblemen is deze optie vaker in beeld gekomen, we hebben in de evaluatiebesprekingen veel goede voorbeelden hiervan gehoord.

In het begin was het voor de deelnemers erg wennen dat een ervaringsdeskundige deelnam aan de besprekingen. Na deze onwennige beginperiode is iedereen de meerwaarde hiervan gaan zien. De volgende effecten worden genoemd:

- Het cliëntenperspectief komt meer op de voorgrond.
- Er is meer aandacht voor de mening van de ouders en kinderen
- Men is zich bewuster van het juiste tempo
- Men is zich bewuster van de gehanteerde taal

Deze inzet van een ervaringsdeskundige is dus waardevol, maar vraagt wel aandacht. Binnen het project is een coach / ondersteuner aan de ervaringsdeskundige gekoppeld, en dat bleek in de praktijk geen overbodige luxe. Het vraagt namelijk nogal wat van deze persoon om als enige in een overleg met overigens alleen maar professionals een positie te vinden. De eigen ervaring als cliënt is waardevol, maar voor de betreffende persoon kan het gevoelig zijn om weer aan de eigen geschiedenis herinnerd te worden.

Kortom, het houden van methodische leerbijeenkomsten op de gekozen wijze gaat niet vanzelf direct goed, het vraagt gewenning, goed voorzitterschap, en een goede uitleg over de bedoeling. Maar als de reflectieve bijeenkomsten eenmaal lopen, dan worden ze als waardevol ervaren.

Voor directe afstemming in actuele casuïstiek voldoen deze bijeenkomsten veelal niet (frequentie is hiervoor veel te laag). Hiervoor zijn andere, aanvullende afspraken nodig.

- **De samenwerking wordt op maat vorm gegeven**

Door de projectmedewerkers is geconcludeerd dat strikte algemeen geldende samenwerkingsafspraken niet wenselijk zijn. Dit kan mogelijk conflicteren met het doel hulp op maat

te bieden, wat vraagt om een flexibele invulling van de inzet. Met andere woorden, er zijn veel samenwerkingsafspraken tussen lokaal en GI nodig als er sprake is van weinig intensieve samenwerking (je weet dan niet zo goed wat je aan elkaar hebt, wat je van elkaar kunt verwachten, dus dan wil je terugvallen op algemene afspraken), maar als je intensiever samenwerkt, is het beter onderling afspraken per situatie te maken, in overleg met het betrokken gezin. (Hiervoor wordt bevestiging gevonden in de literatuur, zie ook “beschrijving werkwijze”) Ook wordt geconcludeerd dat de invulling van de samenwerking afhankelijk mag zijn van de regionale kleur. Dit pleit voor een flexibele invulling van de samenwerking gebaseerd op een heldere beschrijving van de afzonderlijke taken.

Ad 3: Aandachtspunten voor het vervolg

Door de projectmedewerkers zijn tips gegeven over hoe een wijkgericht aanpak nog beter vorm gegeven kan worden. Men noemt het vaakst de volgende onderwerpen:

Gebiedsgebonden werken

De medewerkers van de GI zijn met hun bestaande caseload in het project gestapt. Deze caseload was niet aan het betreffende werkgebied gekoppeld. Hierdoor waren er minder samenwerkingsmogelijkheden met de medewerkers van het wijkteam. Hierin is (vanwege het beperkte verloop in een caseload) gedurende het project niet veel verandering gekomen.

Als de zaken meer gebiedsgebonden toebedeeld waren bij GI, zou de samenwerking nog vanzelfsprekender zijn geweest en zou de GI medewerker de wijk beter hebben leren kennen (waardoor mogelijk meer gebruik gemaakt zou zijn van de mogelijkheden van de wijk bij het uitvoeren van een maatregel).

Fysieke aanwezigheid van de jeugdzorgwerker in het wijkteam

Een halve dag per week op locatie van het wijkteam werken, is in één project ondersteunend voor de samenwerking en afstemming gebleken. Binnen de andere deelprojecten wil men dit ook graag realiseren. Hiervoor moet wel een ruimte in de wijk aanwezig zijn en moet binnen de werkzaamheden van de GI -medewerker tijd vrij gemaakt worden.

Afstemmen van rapportageformats

In het project is in overleg met de gezinnen informatie over het gezin gedeeld. Omdat het in overleg met de betrokkenen gebeurde, werd dit op prijs gesteld, het gezin moet niet steeds opnieuw het verhaal vertellen. De winst zou nog veel groter zijn als ook de rapportageformats op elkaar afgestemd zouden worden.

Zorgaanbieders

Het project heeft zich gericht op de samenwerking GI – wijkteam, met betrokkenheid van andere instellingen (Veilig Thuis en Raad voor de Kinderbescherming). Voor een goede verbinding in de keten zou ook aandacht moeten zijn voor de afstemming met zorgaanbieders.

2.4 Bouwstenen

Het project heeft op verschillende niveaus bouwstenen opgeleverd voor een goede inrichting van de jeugdhulp, namelijk:

- **Voor de wijze waarop een samenwerkingsproject georganiseerd wordt.**

Het belang van het project is gelegen in het feit dat ruimte gecreëerd is om op 6 plaatsen in de regio de jeugdhulp volgens de nieuwste inzichten m.b.t. samenwerking en de actuele ambitie m.b.t. de transitie en transformatie vorm te geven. Door deze experimenteeruimte is inzicht verkregen in wat werkt en wat niet werkt in deze samenwerking. Bij de opzet van vergelijkbare samenwerkingsverbanden kan hiermee rekening gehouden worden. De inzichten zijn verwerkt in de implementatiewijzer. Hierin is onderscheid gemaakt in vier fases binnen een dergelijk project, namelijk voorbereiding, start, uitvoering en borging.

Op basis van deze inzichten is zowel in West- als ook in Midden- Brabant een vervolg gegeven aan dit project, waardoor de resultaten direct in de praktijk merkbaar zijn.

- **Voor de invulling van de jeugdbescherming binnen de veranderde organisatie van de hulp.**

Als we recht doen aan de bevindingen uit het project heeft dit gevolgen voor de organisatie van de jeugdbescherming in de regio. In ieder geval zou op korte termijn besloten moeten worden tot:

- Gebiedsgebonden teamindeling
- Gebiedsgebonden caseload (bij voorkeur op wijkteam niveau)
- De jeugdbeschermer werkt enkele dagdelen per week in “zijn of haar” gebied
- Reflectieve bijeenkomsten in de regio vervangen gedeeltelijk de interne casuïstiek besprekingen
- Plannen worden in samenhang met de partners geschreven (aanpassen format)
- Scholing wordt georganiseerd op het gebied van het benutten van de krachten van het sociale netwerk en de wijk bij het oplossen van problemen. Deze scholing vindt bij voorkeur samen met de partners plaats.

- **Voor de wijze van ondersteuning gezinnen met onveilige opvoedingssituatie**

In het project is bevestigd dat er veel winst te halen valt in de kwaliteit en continuïteit van de ondersteuning van gezinnen, en het benutten van de mogelijkheden van de omgeving.

Tevens is in de projectperiode bevestiging gevonden voor de veronderstelling dat door intensieve samenwerking (partnerschap) tussen lokale instellingen, Veilig Thuis en Gecertificeerde instellingen maatregelen regelmatig voorkomen kunnen worden, als een maatregel toch nodig is er geen stagnatie

in de ondersteuning van het gezin hoeft op te treden, en de maatregel regelmatig eerder afgesloten kan worden, doordat de partners een goede taakverdeling afspreken om de veiligheid in de opvoeding te bewaken en te borgen.

Het project heeft geen / beperkt bouwstenen opgeleverd:

Voor de wijze waarop gezinnen met specifieke problemen ondersteund worden

De samenwerking heeft gevolgen voor de ondersteuning van alle gezinnen met veiligheidsproblemen. Hierbinnen is een focus op een specifieke problematiek mogelijk. Hoewel deze focus vooraf voorzien was in de projecten, heeft dit beperkt aandacht gekregen, en heeft daarom niet geleid tot beschrijvingen van een wijkgerichte aanpak gekoppeld aan de specifieke problematiek.

Voor nieuwe methodieken en technieken

We hebben (volgens projectopzet) gezocht naar manieren waarop de reeds ontwikkelde benaderingen, methoden en technieken binnen de afzonderlijke instellingen gezamenlijk meer ten goede kunnen komen aan de ondersteuning van gezinnen met onveilige opvoeding.

De conclusies hieromtrent zijn in de vorige paragraaf verwoord.

Daarnaast heeft het project wel bouwstenen opgeleverd om te komen tot een werkwijze wijkgerichte aanpak kindveiligheid.

2.5 Succesfactoren en belemmerende factoren

De meeste succesfactoren en belemmerende factoren zijn in het voorgaande al aan uitgebreid aan de orde geweest. Maar we hebben ze nog niet allemaal genoemd. Samenvattend hebben we de volgende factoren gezien:

Factoren die bijgedragen hebben aan het behalen van de resultaten:

- *Programmamanagement*

Een nieuwe benadering invoeren binnen een drukke praktijk vraagt vasthoudendheid en koersvastheid. Een persoon die dit bewaakt is daarvoor onontbeerlijk, zo bleek ook in dit project.

- *Projectleiding*

Per project een projectleider aangesteld. Dit is van belang voor afstemming van de inzet. De projectleiding heeft bijgedragen aan het behalen van de resultaten, maar de invloed had groter kunnen zijn (zie ook onder belemmerende factoren).

- *Betrokkenheid gemeenten en instellingen vooraf*

Het feit dat de gemeenten en instellingen vooraf samen het projectplan indienden, en dus allemaal volledig achter de ambitie en invulling stonden, heeft er voor gezorgd dat bij dreigende stagnatie iedereen direct bereid was hiervoor naar oplossingen ten zoeken.

- *Doelen sluiten aan bij wensen praktijk (wijkteams willen leren, JB wil aansluiten)*

De professionals uit de wijkteams hadden behoefte aan ondersteuning bij hulp aan gezinnen met onveilige opvoeding. Het project vroeg dus niet alleen inzet van deze medewerkers, maar leverde direct wat op.

De medewerkers van de GI gaven al langer aan dat ze te laat bij de hulp aan gezinnen betrokken worden, in een eerder stadium zijn er meer mogelijkheden iets te veranderen. Ook is het ontbreken van aansluitende hulp (na uitvoering van een maatregel) een aandachtspunt. Op beide punten leverde het project een bijdrage.

- *Inrichting reflectieve praktijk*

De professionals is een manier aangereikt (met een methode en een voorzitter) om samen te ontwikkelen en te reflecteren hierop.

- *Betrokkenheid van ervaringsdeskundigen*

Het frequent overleg met ervaringsdeskundigen over de opzet en voortgang van het project heeft bijgedragen aan een goede invulling hiervan.

Belemmerende factoren:

- *Ruimte voor professionals*

De professionals kregen slechts beperkt ruimte om de samenwerking vorm te geven. Innoveren kost tijd en de reflectieve bijeenkomsten vragen extra inzet. Door van professionals te vragen dit er bij te doen naast hun dagelijkse werk, was de opbrengst van het project minder dan mogelijk.

- *Fysieke ruimte om elkaar te ontmoeten*

Door professionals is al in een vroeg stadium aangegeven dat een ruimte in de wijk waarin men een of enkele dagdelen per week samen kan werken bij zou dragen aan een betere samenwerking. Het was in de praktijk niet eenvoudig dit te realiseren.

- *Geen gebiedsgebonden werktoedeling*

Doordat de caseload van de medewerker van de GI niet of beperkt gericht was op het werkgebied van het wijkteam, kwam men elkaar in de praktijk niet zoveel tegen. Samenwerking was daarom minder intensief dan gewenst.

- *Lang zoeken naar de vraag en ambitie*

De projectleden zijn vooraf beperkt meegenomen in de doelen en ambities van het project. Daarom was het voor hen zoeken naar wat precies van hen verwacht werd. Dit is in een later stadium hersteld, maar heeft wel voor de nodige vertraging gezorgd.

- *Projectleiding niet in positie*

De projectleiders hebben lang gezocht naar de rol die ze binnen deze andere samenwerking konden innemen. Een projectleiding met een groter mandaat was wenselijk geweest.

2.6 Belang voor kwaliteit en effectiviteit van de jeugdbescherming

In het project is systematisch onderzocht welke factoren bijdragen aan een goede ondersteuning van gezinnen met onveilige opvoeding. Deze factoren zijn beschreven. Op basis hiervan wordt de hulp aan deze gezinnen binnen Midden- en West- Brabant gereorganiseerd. In beide regio's worden in de komende periode overal lokale samenwerkingsverbanden gevormd, samengesteld uit medewerkers van verschillende organisaties. Bij de opzet hiervan zijn de aanbevelingen uit het SWING project leidend. Daarnaast wordt in een gemeente een projectgroep gevormd die een integrale werkwijze m.b.t. hulp bij complexe scheidingen gaat ontwikkelen.

Hiermee worden de resultaten direct toegepast in de regio.

Daarnaast zijn inzichten verkregen over de ontwikkeling van een wijkgerichte aanpak kindveiligheid. Duidelijk is dat een samenwerking tussen medewerkers van verschillende organisaties met verschillende deskundigheden al snel kan leiden tot een goede verbinding van de bestaande benaderingen (en daarmee snel winst op het gebied van continuïteit en effectiviteit geboekt kan worden, dat is heel belangrijk), maar niet vanzelfsprekend leidt tot een vernieuwing, transformatie. Wel is in het project gebleken dat medewerkers door de samenwerking met andere disciplines meer buiten de eigen vertrouwde kaders zijn gaan denken en handelen, en dat is natuurlijk een prima basis voor innovatie. Toch vraagt een werkelijke innovatie een grotere investering. In het project zijn aanzetten hiervoor gedaan, het zou goed zijn in een vervolgproject dit nader te ontwikkelen.

3. Afsluiting

Op basis van de ervaringen met de zes deelprojecten in het afgelopen jaar kunnen we het volgende concluderen:

- Een dergelijke vorm van samenwerking en afstemming levert op korte termijn veel op. Grote winst is geboekt op de volgende terreinen:
 - Kennisoverdracht
 - Voorkomen maatregel
 - Eerder afsluiten maatregel
 - Continuïteit in hulp aan gezinnen

- De winst was groter geweest als aan de volgende voorwaarden was voldaan:
 - Ruimte voor de professional om te ontwikkelen
 - Gebiedsgebonden werken
 - Een of twee dagdelen daadwerkelijk vanuit hetzelfde gebouw werken
 - Een projectleiding met mandaat

- Daarnaast is extra inspanning nodig om te bereiken dat
 - Het netwerk van gezinnen volledig benut wordt bij het oplossen van problemen
 - De mogelijkheden in de wijk goed benut worden bij het oplossen van problemen

Kortom, we hebben veel bereikt, we leerden wat werkt, we weten nu ook beter wat we extra moeten doen om bij een vervolg een maximaal resultaat te behalen. Zoals vermeld staan bovenstaande zaken uitgebreider vermeld in de implementatiewijzer.

